

Součinnost sil a prostředků PVO

Major Luděk Stodůlka

S růstem ničivého účinku zbraní hromadného ničení a především pak nukleárních zbraní rozvíjejí se také prostředky dopravy těchto zbraní na cíl. Zničení milionového města, velké námořní základny, letiště nebo velkého soustředění vojsk může být v současné době provedeno během okamžiku shozem atomové nebo termonukleární pumy z jednoho standardního, nijak zvlášť upraveného letounu. V II. světové válce si to vyžádalo stovky bombardovacích letounů a trvání i desítek hodin. Protivzdušná obrana musí zachytit všechny prostředky vzdušného napadení nepřítelů, chce-li zajistit bráněným prostorům nebo objektům další nerušenou činnost. I jednotlivý letoun nebo jakýkoli z prostředků vzdušného napadení, nesoucí nukleární nálož je pro tyto objekty nebo i velkorozměrné prostory vážným nebezpečím.

Proto se silám a prostředkům PVO vytýčuje náročný úkol nedopustit beztržnou činnost prostředků vzdušného napadení nepřítelů.

Protivzdušná obrana se rozvíjí v dialektické jednotě s rozvojem prostředků vzdušného napadení. Jak se zdokonalují jednotlivé prostředky PVO, roste jejich účinnost, tak také stoupá účinnost celého systému PVO. V současné době je tento vzestup charakterizován především změnami ve dvou směrech:

- stálým zdokonalováním vlastností dosavadních „klasických“ prostředků PVO především prostředků stíhacího letectva a radiotechnického vojska;

- masovým zaváděním nových prostředků, především řízených protiletadlových raketových střel.

Zatím co rychlost stíhacích letounů PVO v II. světové válce nepřevyšovala 700 km za hodinu, dosahují současně nejrychlejší přepadové stíhací letouny, které jsou ve výzbroji armád rychlosti 2400 i více kilometrů v hodině. S dalšími letovými vlastnostmi (dostupem a stoupavostí) je to podobné. Nesrovnatelně kvalitnější je výstroj a výzbroj letounů. Tam, kde stačila během II. světové války palubní rádiová stanice a optický zaměřovač, můžeme dnes nalézt palubní radiolokační stanice, automatické

radiolokační zaměřovače, identifikační přístroje, mnohakanálové rádiové palubní stanice a v poslední době i elektronková automatická zařízení, která bez zásahu pilota navedou letoun na cíl a v optimálních podmínkách odpálí potřebnou kanónovou dávku nebo salvu samonaváděcích raketových střel typu — „vzduch-vzduch“.

Vlastnosti hlavněho PLD se i přes některá zdokonalení proti II. světové válce nijak podstatně nezměnily. Značné zlepšení možnosti prostředků radiotechnického vojska vytváří aktivním prostředkům PVO výhodnější podmínky zásahu.

Odolnost PVO se zvýší i stupňováním intenzity protiradiotechnické činnosti, přičemž zvláštní význam bude mít tato činnost proti balistickým raketám a při umlčování radiotechnických systémů nepřítelů.

Nejpronikavější změnou v PVO však je zavádění protiletadlových řízených střel. Tyto střely v sobě spojují výhodné vlastnosti „klasických“ prostředků: pohotovost k okamžitému zásahu protiletadlového hlavněho dělostřelectva a efektivnost působení stíhacího letectva. Jejich účinnost dosahuje v souhrnu hodnot 70 až 90 %.

Přitom jsou tyto střely nezávislé na povětrnostních podmínkách a denní době a mohou podle druhu vést boj s prostředky vzdušného napadení od přízemních výšek až po stratosférické. Jejich nevýhodou ve srovnání se stíhacím letectvem je pouze to, že mohou účinně působit na cíle pouze do vzdálenosti několika desítek kilometrů od prostoru svého rozmístění.

Rozvoj bojových možností prostředků vzdušného napadení i prostředků PVO má samozřejmě vliv také na způsobu bojového použití sil a prostředků PVO.

Útvary protiletadlových řízených střel jsou, díky vysoké účinnosti své výzbroje, schopny vést úspěšnou bojovou činnost se všemi současnými prostředky vzdušného napadení v prostoru svého rozmístění. Uvážíme-li to, že tyto střely mohou vést boj se vzdušným nepřítelem vysoce účinně od přízemních až po stratosférické výšky, je jasné, že situací vynucená přítomnost vlastních stíhacích letounů v prostorech činnosti PLRS komplikuje značně součin-

nost s ním. Proto se těžiště činnosti stíhacího letectva muselo přenést na boj s prostředky vzdušného napadení na vzdálených přístupech k bráněným objektům, prostorům či vojskům. Tím se však význam stíhacího letectva v PVO nesnížil. Vedle boje na vzdálených přístupech bude stíhací letectvo jako nejschopnější manévrovací síla často jediným prostředkem PVO, například při provádění manévru ostatními prostředky PVO, při nahrazování ztrát způsobených systémem PVO nepřitelem nebo při vyplňování intervalů v činnosti PLRS, potřebných k opakování zásahu.

Změny ve výzbroji a zásadách bojového použití sil a prostředků PVO vyvolávají nutně změny také v jejich součinnosti. Nezměnil se sice základní úkol součinnosti sil a prostředků, tj. sladení činnosti k neefektivnějšímu působení proti prostředkům vzdušného napadení nepřitele, v nových podmínkách však přestaly platit některé zásady a způsoby součinnosti a musí být nahrazeny novými.

Součinnost sil a prostředků PVO zasahuje do řady oblastí. Chci věnovat pozornost těm, o kterých se domnívám, že jsou nejméně rozpracovány.

1. Součinnost protiletadlových řízených střel a stíhacího letectva

V podstatě je možno organizovat a provádět součinnost mezi protiletadlovými řízenými střelami a stíhacím letectvem dvěma způsoby

- rozdělením pásem, prostoru nebo v krajním případě i výšek;
- rozdělením cílů při činnosti ve stejném prostoru.

První způsob je nejméně složitý, součinnostní složky se při něm do přímého styku prakticky nedostanou.

Stíhací letectvo při provádění tohoto způsobu součinnosti „filtruje“ vzdušné cíle předtím, než se dostanou do prostoru bojové činnosti protiletadlových řízených střel na vzdálených přístupech nebo v mezerách mezi uvedenými prostory. Tento způsob je však nevýhodný tím, že omezuje více nebo méně bojové možnosti obou nebo jedné ze složek. V podmínkách značného zhuštění různých druhů prostředků PVO není prakticky uskutečnitelný. Druhý způsob je podstatně složitější. Zabezpečuje však neefektivnější využití různých prostředků PVO podle jejich specifických možností. Podstata tohoto způsobu je v rozdělování

úsilí sil a prostředků PVO podle cílů v celém prostoru nebo na směrech.

Jeho složitost spočívá v následujících skutečnostech:

- ve stejném prostoru bojové činnosti působí současně všechny aktivní prostředky PVO, především protiletadlové řízené střely a stíhací letectvo;
- k vyloučení možnosti zásahu vlastního letounu a k dodržení zásad hospodárného použití prostředků PVO je nutno předem vypočítat a určit, který z prostředků PVO bude mít proti vzdušnému cíli optimální možnosti zásahu v různých fázích letu cíle. Podle toho řídí činnost jednotlivých prostředků PVO, s důrazem na včasné vyvádění vlastních stíhačů z dosahu působnosti raketových střel;

— úspěšnému odražení úderů vzdušného nepřitele při tomto způsobu součinnosti je nutný dokonalý přehled vzdušné situace a přesná identifikace letounů ze vzduchu;

— velitelé řídící bojovou činnost, obsluhy pozemních prostředků PVO a osádky stíhacích letounů musí velmi přesně dodržovat součinnostní směrnice a plnit rozkazy. Musí také dokonale znát vlastní situaci a možnosti, aby mohli rozhodnout, kterého prostředku a jakého úsilí je nutno k neefektivnějšímu zásahu proti vzdušnému nepříteli použít.

Složitost situace se řeší společným rozmístěním nebo sloučením velitelských stanovišť svazků či útvarů protiletadlového dělostřelectva, stíhacího letectva i radio-technického vojska, společnou činností velitelů těchto svazků či útvarů při přípravách a především při řízení bojové činnosti. Ve výhodných podmínkách pak nejen společnou činností velitelů různých prostředků PVO, ale dokonce sdružováním útvarů a svazků stíhacího letectva, protiletadlového dělostřelectva a radiotechnického vojska do svazků či svazů PVOS pod společné, centralizované velení.

O zásahu toho či onoho prostředku PVO proti vzdušnému nepříteli se rozhoduje tedy na VS svazku PVOS nebo na společném VS stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva. Je jasné, že takovému rozhodování musí předcházet důkladné hodnocení situace a okamžitých možností jednotlivých prostředků PVO. Nejlepším pomocníkem velitelů a štábů svazků i svazů PVOS bude v tom případě jednak automatické zařízení pro vyhodnocování a předávání zpráv o vzdušné situaci, spojené se spolehlivým identifikačním zařízením a

dále pak počítačí stroje pro vyhodnocování optimálních podmínek zásahu jednotlivých prostředků PVO.

Pro zkvalitnění součinnosti, především pak pro zajištění bezpečnosti osádek stíhacích letounů bude výhodné, kromě obvyklých organizačních opatření, vysílat součinnostního orgána stíhacího letectva (od nejbližšího stíhacího leteckého pluku) na VS útvaru či svazku protiletadlových řízených střel. Jeho úkolem bude především upřesňovat veliteli, na jehož VS bude, vzdušnou situaci vlastních stíhačů, létajících v blízkosti nebo v prostoru účinné působnosti protiletadlových řízených střel, v dalším pak informovat velitele mateřského stíhacího leteckého pluku nebo i sousedních stíhacích leteckých pluků o činnosti a situaci protiletadlových řízených střel.

Při své složitosti má druhý způsob provádění součinnosti mezi stíhacím letectvem a protiletadlovými řízenými střelami proti prvnímu řadu výhod. Díky společnému umístění VS velitelů obou prostředků PVO nebo dokonce centralizovanému jednotnému jejich velení odpadá řada dlouhých dohod, urgencí při organizaci a potom nejvíce při vedení bojové činnosti. Odpadá např. také předávání cílů jednou složkou druhé, při němž v minulosti bylo nejvíce nedostatků.

Tím vším se také odlehčuje prostředkům spojení. Centralizace velení silám a prostředkům na stupni svazku PVOS, kde se rozhoduje přímo o použití jednotlivých prostředků a odkud se vydávají rozkazy výkonným složkám, vytváří potom i podmínky pro zavedení široké automatizace do systému velení PVO.

2. Součinnost PVOS a PVOV

Součinnost mezi protivzdušnou obranou státu a protivzdušnou obranou vojsk spočívá ve sladění činnosti všech sil a prostředků PVOS i PVOV při odrazení úderů prostředků vzdušného napadení nepřítele ve třech odlišných, i když vzájemně se prolínajících obdobích. Charakter těchto období a tím charakter součinnosti sil a prostředků PVOS a PVOV je určen rozmištěním a stupněm rozvinutí sil a prostředků PVOV vzhledem k PVOS, jejíž síly a prostředky jsou v podstatě rozvinuty neustále. Podle toho mluvíme tedy o období, kdy

— síly a prostředky PVOV jsou rozmištěny částečně nebo plně rozvinuty na území vlastního státu;

— síly a prostředky PVOV se rozvíjejí za pozemními vojsky v útočné operaci při vycházení z vlastního území;

— síly a prostředky PVOV jsou zcela rozvinuty k obraně pozemních vojsk mimo území vlastního státu, které je bráněno před úderem vzdušného nepřítele silami a prostředky PVOS.

První období je charakteristické pro počáteční období války. Protivzdušná obrana vojsk v tomto období nebude zpravidla rozvíjet svůj radiolokační systém.

Mluví pro to následující důvody:

— radiotechnické prostředky PVOV musí být připraveny v co nejkratší době zaujmout výhodná, předem naplánovaná postavení za vlastními pozemními vojsky při jejich pronikání do hloubky území nepřítele, aby tak bylo dosaženo co nejvýhodnějších podmínek pro průzkum vzdušného nepřítele a tím zabezpečení úspěšný zásah aktivních prostředků PVO proti němu. Proto budou radiolokátory PVOV v prvním období ve většině zpravidla připraveny k manévru nerozvinuty;

— radiotechnické prostředky PVOS vytvářejí souvislé radiolokační pole nad vlastním územím i na přístupech k němu a tím také vhodné podmínky pro zásah všech prostředků PVO z území vlastního státu. Radiotechnické prostředky PVOV je výhodné rozvíjet jen v některých případech podle situace, např. k doplňování radiolokačního pole při nahrazování ztrát způsobených činností nepřítele nebo pro klamnou činnost;

— není výhodné rozkrývat před nepřítelem celou sestavu radiotechnických prostředků a dávat mu tak možnost k zásahu proti nim.

Aktivní prostředky PVOV a stíhací letectvo vyčleněné k zabezpečení bojové činnosti pozemních vojsk (frontové) se však musí v tomto období spolu se všemi silami a prostředky PVOS zúčastnit odrazení nadálého úderu prostředků vzdušného napadení nepřítele, zúčastnit se první protivzdušné operace vedené s cílem na nejmenší míru snížit účinek prvního úderu vzdušného nepřítele, rozdrtit jej a zmařit tak jeho vzdušnou operaci.

Této nepřátelské vzdušné operace se zúčastní většina prostředků vzdušného napadení, které má nebo bude mít nepřítel na našem směru nebo v našem prostoru k dispozici. Bude to značná síla. Boje s ní se musí zúčastnit všechny aktivní síly a prostředky nejen PVOS, ale také PVOV.

Hlavní úkol z naší strany budou plnit síly a prostředky PVOS. Mají k tomu také nejvýhodnější podmínky. Na tento úkol jsou připraveny organizačně, výcvikově, dislokačně i po stránce materiálně technického zabezpečení. V samém sražení budou pak tyto síly a prostředky současně při plnění úkolů obrany státního území bránit před vzdušným nepřítelem i pozemní vojska. Proto musí být protivzdušné obraně státu v tomto prvním období ostatní síly a prostředky PVO v době odražení úderů vzdušného nepřítele po stránce řízení jejich aktivní činnosti palebně podřízeny. Výrazem této podřízenosti bude:

- řízení palby vojskového PLD (raketového i hlavního) k odražení úderů vzdušného nepřítele v souladu se zámyslem protivzdušné operace přímo z VS svazku nebo útvaru PVOS;

- využívání vyčleněného úsilí stíhacího letectva vyššího operačního svazu pro úkoly PVO v souladu se zámyslem protivzdušné operace.

Zvláštním rysem této podřízenosti je to, že velitel svazu nebo svazku PVOS při uplatňování své pravomoci vůči silám a prostředkům PVOV, tj. při jejich řízení, musí zvlášť pečlivě zvažovat podmínky jejich činnosti a mít na zřeteli jejich určení.

Plnění tohoto požadavku mu usnadňuje přitomnost a činnost součinnostních orgánů nebo skupin PVOV či stíhacího letectva vyššího operačního svazu na jeho VS.

Pro zabezpečení sladěného využívání prostředků PVOV i stíhacího letectva vyššího operačního svazu nejen v zájmu protivzdušné operace, ale také v zájmu rozvíjení útočné operace pozemních vojsk není možné velet z VS svazu či svazku PVOS uvedeným prostředkům přímo, jako prostředkům organickým. Je proto výhodné vysílat na VS součinnostního svazu PVOS styčné odpovědné orgány štábu velitele PVOV a štábu svazu stíhacího letectva vyššího operačního svazu a na VS součinnostních svazků PVOS součinnostní skupiny štábu velitele PVOV vševojskového svazu a štábu stíhací letecké divize vyššího operačního svazu.

Uvedené součinnostní orgány nebo skupiny, jejichž náčelníky by měli být funkcionáři na úrovni zástupců velitelů uvedených svazů nebo svazků, budou plnit na VS součinnostního svazu či svazku PVOS v zásadě následující úkoly:

- podávat velitelům svazku či svazu PVOS informace o situaci sil a prostředků

PVOV či letectva a také o situaci pozemních vojsk;

- předávat požadavky na zabezpečení činnosti pozemních vojsk silami a prostředky PVOS;

- podávat návrhy na využívání sil a prostředků PVOV a letectva vyššího operačního svazu v rámci protivzdušné operace;

- předávat vlastním svazkům a útvarům rozkazy a nařízení k jejich použití v rámci protivzdušné operace podle rozhodnutí velitele svazu či svazku PVOS;

- řešit spolu s velitelem a štábem svazu či svazku PVOS upřesnění úkolů vyplývajících z plánu protivzdušné operace podle průběhu bojové činnosti.

Kromě toho bude pro zabezpečení uvědomování pozemních vojsk o vzdušné situaci aktivovat součinnostní skupina štábu velitele PVOV vševojskového svazu rádiovou síť vzdušné výstrahy. Bude k tomu využívat podkladů poskytovaných jí prostředky PVOS.

Odpovědnost za protivzdušnou obranu v tomto prvním období nese v plné míře velitel svazu či svazku PVOS. Samozřejmě za plnění vlastních určených úkolů v protivzdušné operaci nesou odpovědnost velitelé PVOV nebo stíhacích leteckých svazků.

S rozvíjením útočné operace do hloubky území nepřítele bude první období součinnosti vystřídáno plynule druhým, při němž se budou síly a prostředky PVOV postupně rozvíjet při vycházení z vlastního území za útočícími vojsky.

Druhé, spíše meziobdobí než samostatné období je příznačné tím, že v něm dochází k vytváření podmínek k „samostatnění se“ sil a prostředků PVOV. Protiletadlové, hlavního i raketové dělostřelectvo PVOV bude zaujímat z větší části bojovou sestavu na dobytém území k obraně pozemních vojsk.

Stíhací letectvo vyššího operačního svazu se přemístí z vlastního území na výhodněji položená letiště blíže frontě. Radio-technické prostředky PVOV i stíhacího letectva vyššího operačního svazu se budou zčásti rozvíjet na předem určené čáře nebo v předem zvolených postaveních. Tím budou vytvořeny podmínky k tomu, aby velitel a štáb PVOV i stíhacích leteckých divizí dostávali dostatek potřebných podkladů pro řízení bojové činnosti svých podřízených svazků a útvarů.

V tomto období do vytvoření uvedených podmínek bude tedy ještě bojová činnost sil a prostředků PVOV a stíhacího letec-

tva vyššího operačního svazu řízena z VS svazů či svazků PVOS. Jen tam totiž, do skončení tohoto období, bude proto dostatek podkladů. V tomto období stoupá význam součinnostních skupin PVOV či stíhacího letectva na VS svazů či svazků PVOS. Tyto skupiny nejen že budou plnit všechny úkoly z minulého, prvního období, ale s vyjitím vlastních vojsk mimo území státu na území nepřítelů přebírají odpovědnost za jejich protivzdušnou obranu. To je hlavní důvod podporující požadavek, aby těmto skupinám velel funkcionář na úrovni zástupce velitele, jak již bylo výše řečeno.

Tyto součinnostní skupiny v druhém období budou plnit tedy nejen úkoly součinnostní, ale také do rozvinutí vojskového radiotechnického systému a VS velitele PVOV, i úkoly řídicí. Svoji řídicí úlohu musí plnit nadále v těsné součinnosti s velitelem a štábem svazu či svazku PVOS.

A to nejen z těch důvodů, že jí prostředky PVOS dávají podklady pro rozhodování, ale také proto, že i nadále při své činnosti současně s obranou státního území brání prostředky PVOS vlastní pozemní vojska. A bude právě velkým úkolem součinnostní skupiny štábu PVOV sladit nebo i usměrnit tuto činnost sil a prostředků PVOS tak, aby z ní pozemní vojska měla co největší prospěch. Na druhé straně i velitelé řídicí činnost sil a prostředků PVOS musí požadavky součinnostní skupiny PVOV respektovat a řídit činnost vlastních prostředků tak, aby v souladu s plněním úkolů obrany objektů na vlastním území byla bráněna i vlastní pozemní vojska. Toto období, i když může být poměrně krátké, je důležité také z těch důvodů, že se v jeho průběhu poprvé začínají prakticky uplatňovat zásady součinnosti sil a prostředků PVOS a PVOV.

V třetím období pak jsou síly a prostředky PVOV a frontového stíhacího letectva již zcela mimo území vlastního státu rozvinuty plně k samostatné činnosti. Jejich vztah k PVOS je vztahem rovnoprávného součinnostního partnera. Obsahem součinnosti sil a prostředků PVOS a PVOV v tomto období je:

- vzájemné předávání zpráv o vzdušné situaci s důrazem na údaje o cílech směřujících do prostoru činnosti součinnostního partnera;

- vzájemné předávání cílů a vlastních stíhačů při jejich přelétávání z prostoru činnosti PVOV do prostoru PVOS nebo naopak v určených součinnostních pásmech;

- využívání součinnostních letišť při činnosti stíhačů na operační dolet.

Odpovědnost za protivzdušnou obranu v tomto období a samozřejmě i v dalším průběhu bojové činnosti, nese již plně ve svém prostoru každý velitel sám.

V třetím období řídí bojovou činnost sil a prostředků PVOV každý velitel PVOV již v plném rozsahu ze svého velitelského stanoviště. V předcházejících dvou obdobích, kdy činnost všech sil a prostředků PVO je v podstatě řízena z VS velitele svazu či svazku PVOS, plní velitelé a štáby PVOV následující úkoly:

- předávají požadavky na zabezpečení bojové činnosti pozemních vojsk z hlediska PVO své součinnostní skupině;

- řídí rozvíjení systému PVOV;

- řeší nahrazování ztrát způsobených silami a prostředky PVOV prvními údery nepřítelů a organizují pomoc svým podřízeným;

- udržují si stálý přehled o situaci pozemních vojsk s důrazem na situaci sil a prostředků PVOV;

- řeší otázky doplňování a materiálně technického zabezpečení;

- dokončují přípravy k úplnému převzetí řízení bojové činnosti sil a prostředků PVOV.

Jejich úloha bude přitom ztížena skutečností, že se tato činnost bude dít za neustálých změn, prakticky na přesunu.

Při této příležitosti je třeba se také zmínit o kontinuitě PVO, respektive o jejím zabezpečení. V třetím období součinnosti, kdy vlastní pozemní vojska pronikají do hloubky území nepřítelů, se neustále zvětšuje mezera mezi prostorem bojové činnosti sil a prostředků PVOV a PVOS. Tím by mohlo dojít k narušení kontinuity PVO. Je několik způsobů jak tomu zabránit:

- nejvýhodnějším způsobem a také nejjednodušším je vyplnění vznikající mezery novým prisunutým svazem či svazkem PVOS. Samozřejmě je to možné a účelné jen tehdy, máme-li dostatek prostředků PVO nebo záložních svazků PVOS a je-li v uvedeném prostoru skutečně co bránit;

- druhým způsobem je rozšíření prostoru bojové činnosti svazu PVOS směrem dopředu a přesunutí útvarů stíhacího letectva, jednotek radiotechnického vojska a ve výjimečných případech i útvarů PLD hlavního a raketového na výhodnější letiště, čáry či do nejvýhodnějších prostorů k zlepšení podmínek zásahu proti vzdušnému nepříteli a zjednodušení součinnosti

mezi stíhacím letectvem a pozemními prostředky PVO. Tento způsob bude pravděpodobně nejtýpovějším. Je si však třeba uvědomit, že jej není možno realizovat do nekonečna;

— třetím způsobem je konečně vysunutí několika svazků či útvarů PVOS do prostoru odpovědnosti PVOV k obraně důležitých prostorů či objektů (např. důležitých skladů, přeprav apod.).

V praxi samozřejmě mohou nastat různé kombinace uvedených způsobů. Vliv na to bude mít především skutečná situace na válčišti a možnosti vyplnění mezery novými silami a prostředky.

Chci se zmínit krátce o součinnosti mezi silami a prostředky PVOV a stíhacím letectvem vyššího operačního svazu. V podstatě platí o této součinnosti totéž, co bylo uvedeno výše o součinnosti mezi protiletadlovým raketovým dělostřelectvem a stíhacím letectvem. Uvedu proto jen názor na některé způsoby jejího provádění. Při společné činnosti stíhacího letectva a pozemních prostředků PVOV v jednom prostoru bojové činnosti je nejvýhodnějším východiskem ze složité situace řízení činnosti obou těchto složek z jednoho společného VS velitele PVOV a stíhacího letectva vyššího operačního svazu. Na stupni vyšší operační svaz — letecká armáda je výhodné přimknout VS velitele PVOV k VS letecké armády. Spojení VS velitele leteckého svazu s VS náčelníka PVOV v rámci VS vyššího operačního svazu, vede k nežádoucímu nahromadění sil a prostředků na jednom místě. Vyslání součinnostní skupiny stíhacího letectva leteckého svazu na VS velitele PVOV má podobný nepříznivý účinek a navíc komplikuje situaci v otázkách spojení a materiálně technického zabezpečení. Činnost velitele PVOV a jeho štábu není také bezpodmínečně nepřetržitě vázána na činnost velitele a štábu vyššího operačního svazu a proto tedy není důvodem k jejich bezprostředně společnému rozmištní.

Přimknutí VS velitele PVOV k VS leteckého svazu vytváří výhodnější podmínky např. pro společné využívání radiotechnických prostředků letectva a PVOV pro udržování společné součinnosti s VS velitele svazu PVOS atd.

Na stupni vševojskový svaz — stíhací letecká divize vyššího operačního svazu tomu bude naopak. Protože velitel vševojskového svazu s předpokládanými rychlými změnami při vedení útočné operace na frontě bude prakticky velmi často upřesňo-

vat úkoly také protivzdušné obraně vojsk a protože v souladu s tímto upřesněním bude nutno rychle ovlivňovat činnost sil a prostředků PVOV i stíhacího letectva vyššího operačního svazu, bude výhodné přimknout VS velitele stíhací letecké divize k VS velitele PVOV vševojskového svazu.

3. Součinnost sousedních stíhacích leteckých svazků nebo svazů

V této oblasti součinnosti nedošlo k zásadním změnám. Vlivem stále rostoucích rychlostí jak stíhacích letounů, tak prostředků vzdušného napadení, proti kterým stíháči působí, však musí dojít ke změně některých podmínek, za kterých je součinnost uskutečňována:

— předně se musí zvětšit vzdálenost hranice, od které je součinnostní strana uvědomována o cíli. To proto, aby součinnostním stíhačům byly vytvořeny tímto uvědomováním podmínky k úspěšnému, tzv. včasnému zásahu proti cíli. Stačilo-li např. dříve upozornit součinnostní stranu na cíle, letící do jejího prostoru, několik málo desítek kilometrů před rozhraním prostoru bojové činnosti obou součinnostních stíhacích leteckých svazů nebo svazků, musí takové upozornění nebo varování přijít při dnešních rychlostech cílů mnohem dříve. Průběh takové „čáry nebo hranice vzájemného uvědomování“ se musí s uvážením rychlosti stíhačů, předpokládaných prostředků vzdušného napadení a doby potřebné pro předání zprávy i rozkazu k zásahu stíhačů přenést podle požadavku zajištění optimálních podmínek zásahu co nejvíce dopředu. Prakticky to znamená, že se součinnostní strany vzájemně budou uvědomovat o cílech ihned, jakmile byly zjištěny;

— musí se také zvětšit šířka pásma součinnosti mezi sousedními stíhacími leteckými svazky, aby v tomto pásmu mohl být uskutečněn celý akt předání cíle nebo vlastního stíhače. Samozřejmě nejde tuto činnost uskutečňovat do nekonečna. Součinnostní pásmo může být rozšířeno jen tak, aby při rychlé práci směny VS i osádek letounů mohlo být předání spolehlivě uskutečněno, aby však součinnostní pásmo svou zbytečnou šířkou neuzužovalo vlastní prostor bojové činnosti a tím, aby nebyla komplikována celá bojová činnost. Všechna činnost v pásmu součinnosti totiž musí být ohlášena součinnostnímu partnerovi. Pochopitelně se její rozsah s rozšiřováním pásma součinnosti zvětšuje. Současným

podmínkám bojové činnosti stíhacího letectva a jejího řízení odpovídá šířka pásma součinnosti 50 až 60 km.

Toto jsou „technická opatření“ vyplývající ze stálého zkvalitňování vlastností jak prostředků napadení, tak vlastních stíhačů pro oblast součinnosti. Jejich úspěch je jako všude jinde podmíněn cílevědomou rychlou a přesnou prací lidí, velitelů, bojových směn VS a samozřejmě také osádek stíhacích letounů. To nachází svůj výraz v přísném dodržování stanovených součinností zásad. Na tom pak závisí nejen výsledky vlastní součinnosti, ale bojové činnosti sil a prostředků PVO vůbec.

Změny v organizaci, výzbroji a způsobech bojového použití sil a prostředků PVO vyvolávají nutně také změny v součinnosti. Dosud platné zásady součinnosti pozbývají v nových podmínkách platnosti a musí být nahrazeny novými. Rozbor otázek součinnosti v minulé stati, zkušenosti z provádění součinnosti v jiných oblastech PVO vedou ve svém souhrnu k vytvoření nových zásad.

Podle těchto nových zásad, které se v následující stati pokusím formulovat, by se potom součinnost sil a prostředků PVO měla organizovat a provádět:

Zásady součinnosti sil a prostředků PVOS se silami a prostředky PVOV

1. Všeobecné zásady

Odpovědnost za organizaci a řízení součinnosti v systému PVO nese ten velitel, jehož síly a prostředky plní v dané situaci hlavní úkol PVO a který také odpovídá za jeho splnění. Hlavní silou a organizačním jádrem PVO jsou na území vlastního státu vojska PVOS. Proto budou jejich velitelé podle stupňů odpovídat za řízení činnosti všech sil a prostředků PVO na území vlastního státu. Velitelé ostatních sil a prostředků jim budou v tomto případě při vedení bojové činnosti operace podřízeni.

Odpovědnost za dodržování stanovených zásad a přijatých opatření součinnosti mají stejnou měrou obě nebo všechny zúčastněné strany.

V boji se vzdušným nepřítelem se za nepřátelský cíl pokládá každý nehlášený letoun nebo jiný prostředek vzdušného napadení, který projevuje nepřátelské úmysly nebo neudává příslušný signál na rozpoznávacím zařízení a který nemůže být ani jinak bezpečně identifikován. O činnosti vlastního letectva jsou vojska v potřebném rozsahu

informována součinnostními skupinami či orgány letectva, nebo také předložením výpisu z plánů letů veliteli jiných prostředků PVO nebo výjimečně i veliteli vševojskovému.

2. Součinnost radiotechnických prostředků PVOS a PVOV

Průzkumný a hlásný systém PVOS je v nepřetržité pohotovosti a činnosti.

Síly a prostředky PVOV využívají do rozvinutí vlastního systému údaje a hlášení prostředků PVOS. K tomu organizují odposlech rádiových sítí výstrahy svazků PVOS a pro případ narušení centrálního systému vyzkoumávání se napojují na nejbližší radiotechnický uzel nebo hlásku PVOS. Po rozvinutí průzkumného a hlásného systému PVOV jsou obě strany povinny předávat si vzájemně informace o vzdušné situaci.

Při rozmístění ve stejném prostoru bojové činnosti s prostředky PVOS doplňují prostředky PVOV v některých případech (manévr radiolokačními prostředky, operační maskování, vyřazení prostředků PVOS z činnosti apod.) radiotechnický systém PVOS.

Hlásky vševojskových svazů jsou povinny předávat po vyjití z území vlastního státu sousedním svazkům PVOS včas úplné údaje o všech vzdušných cílech, směřujících nad území vlastního státu a tak vytvořit podmínky pro včasný zásah sil a prostředků PVOS.

Za příznivých podmínek po vyjití vševojskových svazů z území vlastního státu přemísťují se radiotechnické prostředky PVOS do výhodných předních postavění k prodloužení dosahu radiolokátorů systému PVOS.

3. Součinnost mezi stíhacím letectvem a raketovým i hlavníovým PLD

Součinnost stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva se provádí podle cílů v určených společných pásmech či prostorech bojové činnosti.

Protiletadlové řízené střely působí na blízkých přístupech v okruhu své účinnosti na všechny vzdušné cíle, v kterých nejsou bezpečně rozpoznány vlastní letouny a na které jim nebyl vydán zákaz palby.

Zákaz palby na vzdušné cíle protiletadlovým řízením střelám PVOS vydává velitel (velitelské stanoviště) svazku PVOS,

vojenským protiletadlovým řízením střelám na území vlastního státu velitel svazku PVOS, na území nepřítel (po rozvinutí vojenského systému PVO) velitel PVO vševojskového svazku v těch případech, kdy zásah protiletadlových řízených střel by byl nevýhodný nebo nemožný, a stíhací letectvo, které k tomu dostane rozkaz, může proti vzdušným cílům zasáhnout efektivněji.

Zákazu palby musí předcházet důkladné zhodnocení situace a především možnosti stíhacího letectva.

S vydáním zákazu palby musí být velitel (VS) útvaru či svazku protiletadlových řízených střel informován o režimu letu uvedených vlastních stíhačů. To provádí buď samo VS svazku PVOS (velitele PVOV svazu) nebo součinnostní orgán stíhacího letectva u velitele útvaru či svazku protiletadlových řízených střel.

Stíhací letectvo působí proti vzdušnému nepříteli především na vzdálených přístupech k bráněným prostorům či místům. Do prostorů účinné působnosti PLD při tom vletává jen na zvláštní rozkaz. Na blízkých přístupech v okruhu účinnosti PLD působí při pronásledování vzdušného nepřítel k vyplnění mezer v činnosti nebo sestavě PLD, nedostalo-li rozkaz k vyjítí z boje. Tento rozkaz je mu vydáván z VS svazku nebo stíhacího pluku PVOS, při činnosti mimo území vlastního státu z VS velitele PVOV vševojskového svazu nebo stíhací letecké divize vyššího operačního svazu. Samozřejmě musí být současně vydán protiletadlovým řízením střelám zákaz palby.

Stíhací letectvo, určené k zabezpečení bojové činnosti pozemních vojsk, působí proti vzdušným cílům při rozmístění a činnosti na vlastním území na rozkaz velitele svazku PVOS, mimo vlastní území v součinnosti s pozemními prostředky PVOV především na vzdálených přístupech na rozkaz velitele PVOV vševojskového svazu nebo stíhací letecké divize.

Zjednodušení podmínek a těsné součinnosti mezi silami a prostředky PVOV a stíhacím letectvem vyššího operačního svazu se dosahuje společnou činností velitelů ze společného VS.

Otázky součinnosti, právě pro bezprostřední vliv její úrovně na průběh a výsledky bojové činnosti zasluhují stále naší pozornosti a podrobného zkoumání nejširšího okruhu zúčastněných. Přitom je nutno nejen rozpracovávat vžitě zásady součinnosti, ale také promýšlet a ukazovat na nové, odpovídající soudobým podmínkám operace a boje.

Stíhací letectvo působí proti vzdušnému nepříteli především ve svých určených prostorech bojové činnosti. Dodržuje při tom stanovená pásma součinnosti mezi stíhacími leteckými svazy nebo svazky.

Mimo určený vlastní prostor působí stíhací letectvo výjimečně na rozkaz nebo po dohovoru se součinnostním VS. V těchto případech jsou součinnostní VS povinna vzájemně si předávat velení nad stíhači s udáním všech charakteristik a dat předávaného stíhacího letounu.

K zabezpečení předání vzdušných cílů a velení nad vlastními stíhači se určuje na rozhraní prostorů bojové činnosti jednotlivých stíhacích svazků (svazů PVOS) pásmo součinnosti podle požadavku zajištění včasného zásahu prostředků PVO, kterým je cíl nebo stíhač předáván.

Letectvo rozmístěné v bráněných prostorech může z nich vylétat nebo do nich vletět pouze v souladu s předem stanovenými zásadami, které se řeší zvlášť podle situace v každém bráněném místě či prostoru. Velitel bráněného prostoru či místa musí být při pravidelném leteckém provozu na všechny takové lety předem upozorněn. Tato povinnost může být splněna součinnostním orgánem stíhacího letectva VS bráněného místa nebo předložením plánu letů.

Hlavní PLD zahajuje palbu na všechny nepřátelské cíle, které jsou v dosahu jeho působnosti, nedostane-li zákaz palby. Na cíle přelétávající bráněný objekt nebo prostor může hlavní PLD nebo vyčleněné pečotní zbraně zahájit palbu i po vydání zákazu palby, byl-li nepřítel bezpečně rozpoznán a nemohou-li palbou být ohroženy vlastní letouny.

Zákaz palby pro hlavní PLD má právo vydat velitel svazku PVOS, velitel PVOV vševojskového svazu nebo velitel stíhací letecké divize ve všech případech, kdy je to pro stíhací letectvo při zásahu proti nepřátelským vzdušným cílům výhodné. Vydání takového zákazu palby musí předcházet důkladné zhodnocení možnosti stíhacího letectva. Velitel, který takový rozkaz vydal, bere na sebe odpovědnost za splnění úkolu PVO.